

CAPITOLUL 23: SISTEM JUDICIAR ȘI DREPTURI FUNDAMENTALE

Introducere

Conform Raportului Comisiei Europene din 2025, Republica Moldova are un anumit nivel de pregătire și a înregistrat unele progrese în domeniul sistemului judiciar, lupta împotriva corupției și în domeniul drepturilor fundamentale.

Valorile fondatoare ale UE includ statul de drept și respectarea drepturilor omului. Un sistem judiciar eficace (independent, de calitate și eficient) și o luptă eficientă împotriva corupției sunt de o importanță capitală, la fel ca și respectarea drepturilor fundamentale. Toate aceste aspecte sunt vizate de capitolul 23 „Sistemul judiciar și drepturi fundamentale”.

Capitolul 23 „Sistemul judiciar și drepturi fundamentale”, este orientat pe 3 mari dimensiuni:

- *Justiția;*
- *Combaterea corupției;*
- *Drepturile fundamentale.*

Potrivit mecanismului de coordonare a procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (HG nr.180/2024) Ministerul Justiției este responsabil de coordonarea capitolului 23, fiind constituit similar celorlalte capitole de negocieri și un grup de lucru. În componența grupului de lucru pe capitolul 23 sunt reprezentanți a circa 32 de autorități publice, precum și reprezentanți ai societății civile.

Având în vedere că subcapitolele menționate mai sus sunt complexe ca dimensiune, în componența grupurilor de lucru sunt reprezentanți ai sistemului judecătoresc, sistemului procuraturii, ministerelor, autorităților de protecție a drepturilor omului, etc.

Acesta este unul din cele mai complexe capitole din cadrul de negocieri și se află în centrul procesului de extindere al UE, încadrând cele mai importante eforturi de reformă ale țărilor candidate în domeniul *statului de drept*. Dinamica și durata procesului de negocieri în acest domeniu afectează în mod direct progresul în alte aspecte ale negocierilor cu UE. Prin urmare, importanța acestui capitol este dublă: nu doar că reprezintă o condiție necesară pentru aderare, dar și o garanție a unei democrații durabile și a unei dezvoltări armonioase pe termen lung.

În cadrul acestui capitol, Republica Moldova trebuie să demonstreze progres semnificativ în reforma sistemului judiciar. Aceste reforme sunt esențiale pentru a asigura eficiența, transparența și independența judecătorilor și procurorilor, având impact direct asupra încrederii cetățenilor în instituțiile statului.

De asemenea, și lupta împotriva corupției este un subiect major al acestui capitol. UE impune standarde ridicate în privința prevenirii și combaterii corupției, incluzând transparența în administrație și justiție, fortificarea capacităților instituțiilor cu competențe de prevenire și combatere a acestui fenomen și crearea unui mediu favorabil bunei guvernante.

La fel, Uniunea Europeană este construită pe un set de valori fundamentale, printre care respectul pentru drepturile omului și democrație. Prin implementarea și respectarea drepturilor fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, drepturile copilului, protecția împotriva discriminării, egalitatea de gen, libertatea de asociere și întrunire, se va asigura că cetățenii

Republicii Moldova se bucură de aceleași drepturi și libertăți ca și cei din statele membre UE. Acest lucru este crucial, deoarece protecția drepturilor fundamentale reprezintă nu doar un criteriu de aderare, dar și un angajament continuu în cadrul UE.

Republica Moldova este pe deplin angajată să realizeze schimbări substanțiale și fundamentale în sistemul judiciar, sistemul anticorupție și cadrul de protecție a drepturilor fundamentale, atât la nivel normativ cât și la nivel instituțional și de implementare.

Pentru atingerea acestor obiective, Republica Moldova urmează să transpună și să se alinieze la acquis-ul UE până la etapa de aderare.

Implicarea și angajamentul autorităților în realizarea obiectivelor acestui capitol se divizează după cum urmează:

- 1) **Justiția** - Ministerul Justiției; Curtea Constituțională; Consiliul Superior al Magistraturii; Curtea Supremă de Justiție; Consiliul Superior al Procurorilor; Procuratura Generală; Institutul Național al Justiției; organele profesionale ale profesiilor juridice conexe justiției; Ministerul Educației și Cercetării.
- 2) **Combaterea Corupției** - Ministerul Justiției; Procuratura Generală; Centrul Național Anticorupție; Autoritatea Națională de Integritate; Comisia Electorală Centrală; instanțele de judecată.
- 3) **Drepturile fundamentale** - Ministerul Justiției; Agentul Guvernamental; organele procuraturii; instanțele judecătorești; Institutul Național al Justiției; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii; Ministerul Afacerilor Externe; Oficiul Avocatului Poporului; Consiliul Egalității; Agenția Relații Interetnice; Consiliul Audiovizualului; Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat; Centrul pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal; Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței Împotriva Femeilor și a Violenței în familie; Comisia Electorală Centrală; Agenția Servicii Publice; Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru

Această listă cu repartizarea per autorități este una indicativă și nu limitativă.

**Tabelul 1. Nivelul de transpunere a actelor UE
pentru Capitolul 23 (nr. Celex)**

32000L0043	32016L0343	32013L0048	32003F0568	32008L0052	32011L0099	32006D0337
32004L0113	32016L0800	32023L2843	32024L1226	32024L1069	32008F0913	32004L0080

32016D2295	32016L1919	32013R0606	32014R0939	32003D0335	32002D0494	32019R1157
32016R0679	32012L0029	32016L0680	32021D0914	32021H1534	32018L1808	32024R1083
32019L1937	32011L0093	32024L1499	32024L1500	52021DC0615	32019L0997	32021H0319(01) 2
32012L0013	32010L0013	32024L1385	32016R1191	32021H1534	32022H0758	52020DC0620
32010L0064	32019L0882	32015L0637	22011A0722(02)	Link	Link	31994L0080
31993L0109	32000L0043	link	32022R0850	32023R2844		

verde - (transpus total), **galben** (transpus parțial), **alb** (netranspus)

23.1 JUSTIȚIA

23.1.1. Aspecte generale privind justiția, calitatea și eficiența sistemului judecătoresc și sistemului procuraturii

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Reforma justiției constituie elementele cheie în parcursul de integrare europeană a Republicii Moldova iar modul în care este înfăptuită justiția influențează direct coordonatele fundamentale de funcționare ale societății, precum securitatea juridică și dezvoltarea economică. Un sistem al justiției funcțional garantează faptul că cetățenii și mediul de afaceri pot beneficia pe deplin de drepturile lor, consolidează încrederea reciprocă și contribuie la crearea unui mediu investițional favorabil.

Foaia de parcurs în sectorul justiției în prezent o constituie *Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025* prin care au fost setate trei direcții strategice de intervenție, care vizează: (1) *Independența, responsabilitatea și integritatea actorilor din sectorul justiției*; (2) *Accesul la justiție și calitatea actului de justiție*; (3) *Administrarea eficientă și modernă a sectorului justiției*.

Acest document cuprinde o abordare strategică și sistemică a obiectivelor aferente problemelor existente, cu stabilirea instrumentelor de soluționare și a impactului așteptat.

Obiectivul general al Strategiei fiind asigurarea unui sector al justiției accesibil, transparent, eficient și responsabil.

De la acordarea statutului de țară candidată pentru aderarea la UE Republica Moldova și-a intensificat și mai mult efortul și angajamentul de a construi un sector al justiției independent, responsabil, profesionist și integru. Totodată, în scopul asigurării respectării standardelor internaționale în materie judiciară cele mai importante proiecte din sector au fost expertizate de către Comisia de la Veneția.

S-a avansat cu reforme sistemice pe mai multe paliere și aici în primul rând sunt de menționat modificările constituționale privind sistemul judecătoresc care au avut drept obiectiv fortificarea constituțională a principiului independenței judecătorilor, asigurării stabilității mandatului acestora, excluderii factorilor politici care influențează cariera acestora, dar și modificarea componenței Consiliului Superior al Magistraturii.

În scopul creării unui cadru normativ clar și coerent pentru funcționarea Curții Constituționale, a fost adoptată o nouă lege cu privire la Curtea Constituțională (Legea nr.74/2025) care a fost aliniată și la recomandările Comisiei de la Veneția adoptate în cadrul celei de-a 142-a sesiune plenară din data de 14 martie 2025.

Pentru realizarea dezideratului de asigurare a unui sector al justiției integru și lipsit de factori coruptibili a fost adoptată *Legea nr.26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcțiile administrative din organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (pre-vetting)*.

Evaluare externă a judecătorilor și procurorilor constituie obiectivul major asumat de către Republica Moldova în contextul imperativului de a asigura un sector al justiției cu actori integri și responsabili. Astfel, ce-a de-a doua și a treia etapă a acestui exercițiu (full-vetting) este în derulare fiind evaluați judecătorii din cadrul curților de apel și fiind în derulare evaluarea președinților/vicepreședinților judecătoriilor, procurorilor din cadrul procuraturilor specializate, procurorilor șefi din cadrul Procuraturii Generale și procurorii șefi și adjuncții procuraturilor teritoriale.

În partea ce ține de fortificarea mecanismelor de integritate a judecătorilor și procurorilor, prin *Legea nr.288/2022* a fost modificată *Legea nr. 152/2006* privind Institutul Național al Justiției fiind instituit un mecanism de verificare a averii și integrității candidaților la etapa admiterii la Institutul Național al Justiției.

A fost adoptată o nouă Lege cu privire la Curtea Supremă de Justiției (*Legea nr. 64 din 30.03.2023*). Principalele modificări cu impact major ale legii sunt: micșorarea numărului de judecători în CSJ de la 33 la 20; modificarea componenței CSJ, prin asigurarea accesului la funcțiile de judecător CSJ pentru reprezentanții altor profesii juridice, precum avocați, procurori, profesori universitari din domeniul dreptului; revizuirea competențelor CSJ, cu accentuarea rolului de bază al acesteia de unificare a practicii. În scopul asigurării formării noii componențe a instanței supreme din persoane integre și profesioniste, a fost adoptată *Legea nr.65 din 30.03.2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție* (candidații la funcția de judecător CSJ au trecut exercițiul de vetting). Totodată, prin *Legea nr.246 din 31.07.2023* în legislația procesuală (civilă, penală, administrativă) au fost revizuite temeiurile de recurs pentru a se asigura examinarea în exclusivitate a aspectelor de drept, în acord cu obiectivul reformei CSJ.

Prin măsuri de ordin legislativ a fost eficientizat și mecanismul de selecție și evaluare a judecătorilor și procurorilor dar și cel privind atragerea la răspundere disciplinară.

În vederea revizuirii unor circumscripții între instanțele existente din perspectiva corespondenței acestora cu nevoile sistemului judiciar dar și cu nevoile cetățenilor, prin *Legea nr. 135 din 13.06.2024* a fost modificată *Legea nr. 76/2016* privind reorganizarea instanțelor judecătorești. În conformitate cu această lege, numărul judecătorilor au fost reduse de la 15 la 14, fiind modificate și unele circumscripții teritoriale. De asemenea, au fost reorganizate și redenumite curțile de apel, în: Curtea de Apel Centru, Curtea de Apel Nord și Curtea de Apel Sud, cea din urmă având două sedii (mun. Cahul și mun. Comrat).

Prin Ordinul Procurorului General nr.12/3 din 24.01.2025 a fost reorganizată și harta procuraturilor. Astfel, numărul procuraturilor s-a redus de la 36 la 14, prin comasări, cu păstrarea oficiilor secundare în raioane.

Cadrul administrativ

Urmare a modificărilor operate în Constituție prin *Legea nr.120/2021* dar și a exercițiului de pre-vetting a fost desemnată o nouă componență a Consiliului Superior al Magistraturii. De asemenea, a fost desemnată și o nouă componență a Consiliului Superior al Procurorilor, precum și a fost numit un nou Procuror General.

Au fost formate noile colegii specializate ale Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor, urmând să fie asigurată numirea tuturor membrilor.

În anul 2024 și 2025, urmare a detașării temporare a unor judecători la Curtea Supremă de Justiție de către Consiliul Superior al Magistraturii, dar și numirii în funcție a 8 judecători urmare a exercițiului de vetting, s-a asigurat activitatea jurisdicțională a Curții în baza noului cadru legal. Curtea Supremă de Justiție a demarat uniformizarea practicii judiciare pe mai multe categorii de cauze, în special penale precum și asigură elaborarea fișelor tematice.

Politicile în sectorul justiției sunt elaborate și promovate de către Ministerul Justiției, subdiviziunea responsabilă fiind Direcția elaborare acte normative care are un efectiv de 19 unități, fiind ocupate 12 funcții.

Pe segmentul digitalizării justiției a fost extins sistemul informațional *e-Dosar Judiciar* la nivelul tuturor judecătorilor și curților de apel. SI *e-Dosar Judiciar* poate fi accesat de **1971** potențiali utilizatori. Totodată, prin *Hotărârea Guvernului nr.748/2024* s-a aprobat crearea *Agenției pentru Digitalizare în Justiție și Administrare Judecătorească*, ca urmare a comasării prin fuzionare a Agenției de Administrare a Instanțelor Judecătorești și Agenției Resurse Informaționale Juridice. Înființarea agenției a fost esențială pentru a avansa în dezvoltarea conceptului de e-justiție centrat pe nevoile cetățeanului. Pentru noua Agenție a fost alocat un număr de 63 de unități de personal.

Planuri de viitor

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

În scopul asigurării unei solide premise privind garantarea unei justiții de calitate consolidarea capacităților instituțiilor din sectorul justiției constituie o prioritate majoră. Astfel, în următoarea perioadă medie de timp măsurile vor fi orientate spre completarea tuturor pozițiilor vacante în cadrul colegiilor Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor; numirea judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție urmare a exercițiului de vetting; precum și evaluarea externă (vetting) a președinților/vicepreședinților judecătoriilor și a procurorilor din cadrul Procuraturilor specializate, a procurorilor șefi ai subdiviziunilor din cadrul Procuraturii Generale, precum și a procurorilor șefi și adjuncților acestora din cadrul procuraturilor teritoriale.

Digitalizarea justiției în scopul asigurării transparenței acesteia dar și minimizării costurilor și a timpului implică în continuarea întreprinderii măsurilor orientate spre implementarea sistemului e-Dosar Judiciar, a sistemului de videoconferință, precum și a altor soluții digitale în cadrul Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor, Curții Supreme de Justiție și Curții Constituționale.

Măsuri complexe și orientate pe termen mediu și lung vizează și avansarea în procesul de implementare a hărții judiciare și hărții procuraturilor.

23.1.2. Instruirea juridică a judecătorilor și procurorilor

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Calitatea și eficiența justiției depind în mare măsură și de sistemele de recrutare a viitorilor profesioniști, dar și de formarea inițială și continuă a acestora. Formarea inițială a candidaților la funcții de judecător și procuror, dar și asigurarea instruirii continue este sarcina principală a Institutului Național al Justiției. Procesul de modernizare a formării inițiale a reprezentat în principal introducerea simulărilor de procese în programul de formare profesională și a înregistrat progrese incontestabile. De asemenea, o pondere importantă are și obiectivul de formare a abilităților non judiciare, așa cum ar fi utilizarea sistemelor informaționale judiciare, dezvoltarea abilităților în domeniul managementului etc.

Beneficiarii Institutului Național al Justiției sunt și a grefierii, asistenții judiciari, șefii secretariatelor instanțelor judecătorești, consultanții procurorului, consilierii de probațiune, avocații care acordă asistență juridică garantată de stat, precum și alte persoane care activează în sectorul justiției, în cazurile prevăzute de legislație.

Cadrul de reglementare în materie de organizare a procesului de instruire a judecătorilor, procurorilor dar și a altor actori din justiție este Legea nr.152/2006 cu privire la Institutul național al Justiției. Prin Legea nr. 2/2024 și Legea nr.226/2024 au fost aduse modificări importante Legii nr. 152/2006 privind Institutul Național al Justiției. Acestea vizează: modul de desemnare a directorului Institutului și condițiile pe care acesta trebuie să le îndeplinească; stabilirea criteriilor de evaluare a activității directorului; organizarea examenelor de admitere și de absolvire, precum și modul de constituire a comisiilor de admitere și de absolvire; organizarea stagiilor; a fost introdus pragul minim de eligibilitate a candidaților, stagiarii institutului au fost incluși în lista persoanelor asigurate medical, pentru care Guvernul are calitatea de asigurat etc.

Cadrul administrativ

Institutul Național al Justiției (INJ) a fost inaugurat la 9 noiembrie 2007. Potrivit Legii privind Institutul Național al Justiției, acesta este o instituție publică și dispune de patrimoniu propriu, autonomie administrativă, științifică și didactică. Organele de conducere ale Institutului sunt Consiliul și directorul.

Personalul Institutului este constituit din formatori, personalul administrativ și personalul auxiliar. În anul 2024 numărul total de personal constituia 315 persoane. Formatorii Institutului sunt selectați pe bază de concurs, conform unei proceduri transparente stabilite de Consiliu, și se includ în rețeaua de formatori a Institutului. Formatorii sunt selectați din cei mai buni profesioniști din rândul judecătorilor, procurorilor, cadrelor didactice din învățământul juridic superior, al experților internaționali, precum și al altor specialiști care activează în domenii ce fac obiect al cursurilor de formare inițială și de formare continuă organizate de Institut.

Planuri de viitor

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Pe segmentul instruirii inițiale și continue a actorilor din sectorul justiției Institutul Național al Justiției are ca obiectiv alinierea cadrului său de formare judiciară la standardele UE, valorificând recomandările TAIEX și consolidând parteneriatele cu instituțiile europene de formare judiciară.

Implementarea noilor module de formare privind dreptul Uniunii Europene în cadrul Institutului Național al Justiției constituie o prioritate primară necesară oferirii unei perspective teoretice, cât și practice pentru judecători și procurori privind structura instituțiilor UE, procesul decizional la nivel UE, valorile UE și impactul acestora asupra procesului de aderare a Republicii Moldova. De asemenea, urmează a fi aprobat și un Planul de dezvoltare strategică al Institutului Național al Justiției

INJ este dedicat adoptării unor metodologii și conținuturi avansate în domenii esențiale pentru asigurarea integrității și a profesionalismului sistemului judiciar – etica judiciară, raționamentul juridic, lupta împotriva corupției etc.

23.1.3. Educația juridică

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Codul Educației al Republicii Moldova stabilește formarea competențelor sociale și civice pentru toate nivelurile de învățământ.

Oferta actuală a Curriculumului național pentru învățământul general, include discipline școlare obligatorii precum Educație pentru societate și Dezvoltare personală, și disciplinele opționale precum Educație pentru socializare juridică, Educație pentru media, STEAM în Criminalistică, Educație pentru drepturile omului.

Pentru a asigura nivelul corespunzător de competențe și rezultate ale învățării, în corespundere cu Directiva UE privind recunoașterea profesională, în 2022 au fost aprobate

standarde de calificare pentru toate nivelurile de învățământ superior. Toate programele au fost acreditate.

Cadrul administrativ

Educația juridică se desfășoară în Învățământul Profesional Tehnic la două specialități: Jurisprudență și Securitatea Frontierei, la licență la două programe: Drept și Criminologie și Științe Penale, la peste 50 de programe de master și în cadrul a 4 specialități științifice doctorale, inclusiv Drept European și Internațional.

Pentru a dota absolvenții, profesorii și profesioniștii cu cunoștințe cuprinzătoare ale dreptului UE și pentru a sprijini integrarea juridică și economică în Uniunea Europeană a Republicii Moldova, se acordă o atenție deosebită diversificării cursurilor de Drept european în cadrul programelor de licență și master. Module dedicate integrității profesionale au fost incluse în cursul de Etică profesională. Au fost dezvoltate și implementate în programele de master diverse module cu privire la anticorupție.

În Republica Moldova numărul de cadre didactice din Învățământul Superior, specializați în dreptul UE este mic. Se constată lipsa de formare continuă în domeniul Dreptului UE pentru diferite categorii de personal, inclusiv profesori de la facultățile de Drept.

Având ca scop investigarea și evaluarea nivelului de integritate, percepția asupra corupției și factorii asociați, în anul 2024 a fost realizat un Studiu privind nivelul de integritate în universitățile din Republica Moldova. Una dintre concluzii a fost legată de plagiatul diplomelor de absolvire, ceea ce reprezintă un impediment pentru asigurarea calității examenelor de calificare.

Planuri de viitor

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Pentru a spori calitatea educației juridice și a crește eficacitatea educației și cercetării în domeniul dreptului UE va fi efectuată o analiză cuprinzătoare a capitalului uman specializat în dreptul UE cu elaborarea propunerilor pentru actualizarea programelor de studii. De asemenea vor fi elaborate standarde ocupaționale și de calificare pentru învățământul profesional tehnic în domeniul dreptului.

O măsură de ordin operațional este și sporirea utilizării software-urilor de antiplagiat pentru a garanta asigurarea calității examenelor de absolvire a universității.

23.1.4. Alte instituții din sectorul justiției

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Dreptul la apărare și dreptul la executarea hotărârilor judecătorești au un fundament constituțional, fiind consfințite în art. 26 și art. 120 din Constituție. Profesiile juridice care asigură realizarea în practică a acestor drepturi fundamentale sunt avocații și, respectiv, executorii judecătorești.

Profesia de avocat este reglementată de *Legea cu privire la avocatură*, iar cea de executor judecătoresc de *Legea cu privire la executorii judecătorești*. Activitățile ambelor profesii sunt guvernate și de alte acte normative, cum ar fi *Codul de procedură penală*, *Codul de procedură civilă*, *Codul de executare*, precum și reglementările secundare, cum ar fi statutele profesiilor și codurile de etică.

Conform legii, profesia de avocat și cea de executor judecătoresc sunt libere și independente, cu organizare și funcționare autonomă. Ultimele modificări legislative au fost orientate în special în partea ce ține de asigurarea independenței, responsabilizare și îmbunătățire a calității serviciilor acordate.

Astfel, au fost fortificate garanțiile de protecție a avocaților și de excludere a imixtiunii, și anume s-a stabilit că avocatul nu poate fi reținut, supus aducerii silite, arestat, percheziționat fără acordul prealabil al Consiliului Uniunii Avocaților, cu excepția cazului în care este suspectat de săvârșirea unei infracțiuni de corupție sau a unei infracțiuni flagrante. La efectuarea percheziției la sediul profesional al avocatului în alte cazuri decât infracțiunile flagrante, avocatul este în drept să solicite prezența decanului baroului sau a unui avocat desemnat de acesta. În acest caz, acțiunea procesuală se întrerupe, dar nu mai mult decât pentru 2 ore. Adicional, prin Legea nr. 13/2022 au fost aduse mai multe modificări la Legea nr. 1260/2002 privind avocatura, în partea ce ține de stabilirea unor criterii clare și transparente de acces în profesia de avocat.

Prin Legea nr. 367 din 21.12.2023 au fost modificate substanțial prevederile Legii nr. 113/2010 privind executorii judecătorești având drept scop: determinarea clară a modalității de constituire a comisiilor profesionale de licențiere și disciplină; atribuirea unor competențe suplimentare Ministerului Justiției în cazul constatării unor situații de blocare a funcționării organului profesional; asigurarea unor garanții suplimentare persoanelor implicate în procedurile de executare în derulare la executorul judecătoresc a cărui activitate se suspendă sau a încetat; determinarea clară a cerințelor față de sesizările prin care se deplâng acțiunile/activitățile desfășurate de către executorii judecătorești; stabilirea regulilor clare privind declanșarea procedurilor disciplinare și criteriilor de inadmisibilitate a sesizărilor prin care se solicită tragerea la răspundere disciplinară a executorilor judecătorești; instituirea competențelor Ministerului Justiției și Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești în domeniul supravegherii și reglementării profesionale a activității executorilor judecătorești.

Referitor la alternativele de soluționare a litigiilor, acestea sunt disponibile prin serviciile mediatorilor și arbitrilor.

Legea medierii reglementează statutul mediatorului, formele de organizare a activității de mediere, principiile procesului de mediere și efectele acestuia, particularitățile medierii în domenii specifice, precum și competența autorităților și instituțiilor statului în mediere. Începând cu anul 2023 serviciile de mediere au fost integrate în serviciile de asistență juridică garantată de stat. Noul mecanism al medierii garantate de stat a sporit interesul față de profesia de mediator determinând o creștere a numărului de solicitanți în eliberarea certificatelor de mediator. În pofida numărului semnificativ al deținătorilor de certificate de mediator, numărul celor care practică această profesie rămâne a fi redus.

În domeniul arbitrajului, există două legi separate pentru arbitrajul intern și arbitrajul internațional. Instituțiile arbitrale permanente pot fi înființate în cadrul camerelor de comerț, ONG-urilor, asociațiilor sau altor organizații și trebuie să fie înregistrate la Curtea Supremă de Justiție.

Cadrul administrativ

Organele de autoadministrare ale profesiilor sunt Uniunea Avocaților din Republica Moldova și Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești, care funcționează ca asociații profesionale necomerciale, cu patrimoniu și buget propriu.

Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești a devenit membru asociat al Uniunii Internaționale a Executorilor Judecătorești (UIHJ) din anul 2010, iar din anul 2022 și Uniunea Avocaților a devenit membru asociat în Consiliul Consultativ al Barourilor și al Societăților de drept din Europa (CCBE).

În domeniul medierii este constituit Consiliul de Mediere, în calitate de organ colegial, cu statut de persoană juridică de drept public.

Elaborarea politicilor în sector dar și monitorizarea și efectuarea, în limitele stabilite de lege, a controlului asupra modului în care sînt exercitate profesiile și prestate serviciile juridice constituie apanajul Ministerului Justiției, subdiviziunea responsabilă fiind Direcția profesiei juridice care are un efectiv de 15 unități, fiind ocupate 13 funcții.

Planuri de viitor

Planuri legislative

În scopul promovării alternativelor de soluționare a litigiilor va fi adoptată o nouă lege cu privire la mediere, aliniată la Directiva 2008/52/CE 8 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială.

O nouă lege cu privire la arbitraj va substitui cele două acte normative existente, unificând reglementările în materia de arbitraj în corespundere cu legea-model UNCITRAL.

Prioritate constituie și domeniul de executare a hotărârilor instanțelor judecătorești prin promovarea unui cadru de reglementare robust, care să contribuie la sporirea ratei de executare silită a actelor judecătorești.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Urmare a adoptării cadrului legislativ menționat va fi instituit organul profesional al mediatorilor. În scopul degrevării instanțelor de judecată de un volum excesiv de dosare potrivit noului cadru normativ pentru anumite categorii de litigii prima sesiune de mediere extrajudiciară va deveni obligatorie.

De asemenea, având în vedere că statului îi revine obligația de a pune la dispoziția cetățeanului întregul arsenal de instrumente judiciare și extrajudiciare menite să asigure o protecție efectivă, vor fi desfășurate campanii de sensibilizare care să promoveze soluționarea alternativă a litigiilor în scopul sporirii utilizării în practică.

23.2 COMBATEREA CORUPȚIEI

23.2.1. Prezentarea generală a situației

23.2.1.1. Cadrul legislativ

Cadrul de reglementare anticorupție al Republicii Moldova este în curs de ajustare la cerințele UE, fiind parțial alineat. Principalele acte normative naționale în materia prevenirii și combaterii corupției cuprind: Codul Penal, Codul de Procedură Penală, Codul Contravențional, Legea privind declararea averii și a intereselor personale, Legea integrității, Legea integrității instituționale, Legea cu privire la procuratură, Legea cu privire la Centrul Național Anticorupție, Legea cu privire la Agenția de Recuperare a Bunurilor Infractionale, precum și o serie de alte acte normative care reglementează aspecte de luptă cu corupția. Adoptarea prin Legea nr.165 din 22 iunie 2023 a unor noi prevederi privind avertizorii de integritate a avut drept scop transpunerea parțială a Directivei Uniunii Europene (UE)2019/1937 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii.

Principalul document de politici axat pe prevenirea și combaterea corupției îl constituie Programul național de integritate și anticorupție pentru anii 2024-2028. Alte documente de politici sunt: Strategia națională de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2020-2025; Programul național de recuperare a bunurilor infracționale pentru anii 2023-2027.

În contextul în care corupția reprezintă o amenințare la adresa stabilității instituțiilor democratice și a statului de drept se impune o politică coerentă de prevenire și descurajare a acesteia. Astfel, în vederea sporirii capacității de urmărire penală a infracțiunilor de corupție la nivel înalt a fost delimitată competența între Procuratura Anticorupție și Centrul Național Anticorupție.

Prin Legea nr. 192/2025 a fost instituit un cadru specializat anticorupție la nivelul instanțelor judecătorești. Astfel, în Judecătoria Chișinău va activa un Colegiu anticorupție, iar în Curtea de Apel Centru vor fi complete specializate anticorupție.

Cu asigurarea tuturor garanțiilor unui proces echitabil, au fost instituite mecanisme legale de punere sub învinuire în lipsa persoanei, precum și judecarea cauzei în lipsa inculpatului, pentru cazurile în care persoana se sustrage de la urmărirea penală (examinarea în absență). De asemenea, a fost îmbunătățit cadrul normativ în domeniul combaterii spălării banilor și în identificarea fluxurilor ilegale de finanțare.

În scopul combaterii corupției electorale în noul Cod electoral au fost stabilite reguli solide privind finanțarea partidelor politice, precum și s-au inclus mai multe sancțiuni în legislația penală și contravențională.

23.2.1.2. Cadrul administrativ

Ministerul Justiției este organul central de specialitate al administrației publice care asigură realizarea politicii guvernamentale în domeniile anticorupție și integritate. Ministerul Justiției (prin intermediul Guvernului), dar și Parlamentul Republicii Moldova sunt entitățile abilitate să

promoveze modificări legislative în direcția perfecționării cadrului normativ anticorupție, prin alinierea acestuia la acquis-ul UE.

În corespundere cu legislația Republicii Moldova transpun în practică cadrul normativ anticorupție și de integritate următoarele entități: Centrul Național Anticorupție (inclusiv cu subdiviziunea acestuia – Agenția de Recuperare a Bunurilor Infractionale), Procuratura (în special, Procuratura Anticorupție) și Autoritatea Națională de Integritate. Tangențial, lupta anticorupție constituie funcție și a următoarelor autorități: Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor, Inspectoratul General al Poliției din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul de Informații și Securitate și Comisia Electorală Centrală.

Centrul Național Anticorupție investighează corupția mică și cea sistemică. Procuratura Anticorupție investighează cazurile de corupție mare. Autoritatea Națională de Integritate asigură integritatea în exercitarea funcției publice sau a funcției de demnitate publică prin aplicarea măsurilor de control al integrității.

În ultimii ani, Republica Moldova a depus mai mult efort în vederea eficientizării activității instituțiilor de drept în lupta cu corupția. Bilanțul în lupta cu corupția, în linii mari, s-a îmbunătățit, fapt demonstrat prin: numărul de cauze penale vizând corupția mare, expediate în instanța de judecată; numărul total al amenzilor și al bunurilor confiscate pe cauze de corupție etc.

Din anul 2019 până în anul 2023 Republica Moldova s-a ridicat cu 44 de locuri în clasamentul elaborat de către Transparency International pentru percepția corupției, atingând cel mai înalt punctaj din istoria sa.

23.2.2. Planuri de viitor

23.2.2.1. Planuri legislative

În raport cu măsurile de ordin legislativ urmează a se asigura: alinierea legislației naționale la acquis-ul UE privind combaterea corupției în sectorul privat în scopul reglementării răspunderii persoanelor juridice pentru acte de corupție și acțiuni conexe; alinierea deplină la acquis-ul UE privind protecția persoanelor care semnalează încălcări ale dreptului Uniunii (avertizorii de integritate); modificarea cadrului normativ în scopul reglementării sancțiunilor pentru încălcarea măsurilor restrictive internaționale. Toate aceste domenii sunt congruente următoarelor acte UE: Decizia-cadru 2003/568 (UE) privind combaterea corupției în sectorul privat; Directiva 2019/1937 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii; Directiva 1226/2024 privind definirea infracțiunilor și a sancțiunilor pentru încălcarea măsurilor restrictive ale Uniunii și de modificare a Directivei (UE) 2018/1673.

De asemenea, Republica Moldova rămâne angajată și în implementarea recomandărilor GRECO din cea de-a cincea rundă a raportului de evaluare.

23.2.2.2. Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

În pofida unor măsuri întreprinse până în prezent, în continuare urmează a fi consolidate capacitățile instituțiilor naționale pentru asigurarea standardelor de integritate și prevenire a corupției, dar și a celor care asigură investigarea, urmărirea penală și sancționarea cazurilor de corupție. Dezvoltarea competențelor ofițerilor de urmărire penală, a procurorilor și judecătorilor

prin formare profesională privind urmărirea penală și examinarea cazurilor de corupție, inclusiv corupția electorală constituie un obiectiv cu caracter continuu.

În scopul implementării Legii nr. 192/2025 un obiectiv major este constituirea completelor specializate anticorupție în cadrul judecătoriei Chișinău și Curții de apel Centru.

În scopul prevenirii factorilor de corupție și asigurării unui climat de integritate se vor efectua evaluări specifice în sectoarele cele mai vulnerabile cum ar fi achizițiile publice, întreprinderile de stat, vama și domeniul fiscal, justiție și organele de aplicare a legii, infrastructură.

Autoritățile anticorupție urmează să intensifice procesul de cooperare inter-instituțională, de coordonare a acțiunilor anticorupție, dar și comunicarea inter-instituțională.

Eforturile vor fi orientate și pe monitorizarea eficientă a Programului național de integritate și anticorupție pentru anii 2024-2028, monitorizarea fiind făcută prin indicatori anuali de performanță.

23.3 DREPTURILE FUNDAMENTALE

23.3.1. Cadrul general privind drepturile fundamentale

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Valorile și principiile consfințite în art. 2 din TUE constituie valori supreme naționale consacrate în art. 1 din Constituția RM, care prin intermediul instrumentelor sale este garantul protecției drepturilor fundamentale și a libertăților. Astfel, art.1 alin. (3) stabilește că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. În mare parte aria drepturile garantate prin Carta Europeană sunt garantate și în Legea Supremă iar toate aceste prevederi constituționale se circumscriu dimensiunii statului de drept.

Începând cu anul 2004, în scopul întreprinderii unor măsuri coordonate la nivel național în domeniul fortificării cadrului legislativ, dar și instituțional în domeniul drepturilor omului, Republica Moldova a avut 3 documente de politici naționale pe termen mediu iar în 2024 a fost adopta cel de-al 4-a Plan de acțiuni pentru perioada 2024-2027. La baza acestor documente de politici au stat recomandările internaționale în domeniul drepturilor omului date Republicii Moldova de către organele de monitorizare ale ONU, Consiliului Europei, OSCE și ale altor organizații internaționale.

Cadrul administrativ

La nivel național, instituția care asigură promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este instituția Avocatului Poporului. În conformitate cu prevederile cadrului legislativ național și prevederilor Rezoluției ONU nr. 79/177 din 17.12.2024 privind rolul Ombudsmanului și al instituțiilor mediatore în promovarea și protecția drepturilor omului, buna

guvernare (adoptată în cadrul celei de-a 53-a ședință plenară), concomitent cu sarcinile de promovarea și protecție a drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, sunt enunțate ca parte a mandatului Ombudsmanului și promovarea bunei guvernări, inclusiv respectarea statului de drept prin abordarea dezechilibrului de putere dintre persoane fizice și furnizorii de servicii publice. Oficiul Avocatului Poporului dispune de un efectiv de 72 de unități, 22 de funcții fiind vacante.

În scopul monitorizării implementării politicii de stat în domeniul drepturilor omului, precum și a tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, și monitorizării îndeplinirii angajamentelor asumate la nivel național a fost înființat Consiliul Național pentru Drepturile Omului, organ consultativ constituit pe platforma Guvernului.

Planuri de viitor

Planuri legislative

În domeniul drepturilor omului, se va asigura alinierea, bazată pe o abordare comprehensivă, a cadrului normativ la acquis-ul UE, standardele instrumentelor Consiliului Europei și ale ONU.

În scopul asigurării unei protecții efective a drepturilor și libertăților fundamentale vor fi depuse eforturi conjugate de implementare a Programului Național pentru Drepturile Omului pentru anii 2024-2027, document care abordează transversal o arie extinsă de drepturi și cuprinde atât măsuri de ordin normativ cât și instituțional în scopul asigurării unei bune implementări.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Important este și continuarea fortificării capacităților instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului prin suplinirea pozițiilor vacante existente în cadrul Oficiului Avocatului Poporului și a Consiliului Egalității.

Gradul de respectare a drepturilor omului se reflectă și prin numărul de adresări și condamnări a Curții Europene a Drepturilor Omului, prin urmare Republica Moldova în continuare va întreprinde măsuri holistice de evitare în viitor a unor încălcări sistemice a drepturilor convenționale și de asigurare a creșterii ratei de executare a hotărârilor CEDO.

23.3.2. Prevenirea torturii și a relelor tratamente și sistemul penitenciar

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Executarea pedepselor penale privative de libertate este reglementată de mai multe acte normative care stabilesc procedurile și condițiile de executare a pedepselor, precum și drepturile și obligațiile persoanelor condamnate, cele mai importante fiind Codul de executare, Codul penal, Codul de procedură penală.

În partea ce ține de interzicerea torturii și a tratamentelor inumane și degradante prevederile cu statut de principiu sunt consfințite în articolul 24 din Constituție. Totodată, Republica Moldova a ratificat mai multe instrumente internaționale (ale Consiliului Europei și Organizației Națiunilor Unite) în domeniul prevenirii torturii și a relelor tratamente. În lumina standardelor respective, Republica Moldova a elaborat politici și practici care să prevină aplicarea torturii și altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante, dar în egală măsură capabile să asigure investigarea eficientă a faptelor de tortură, inclusiv reabilitarea victimelor.

Actele de tortură, tratament inuman sau degradant sunt pasibile de răspundere penală (art. 166/1 Codul penal) și sunt imprescriptibile. La fel, au fost reglementate aspecte procedurale esențiale în Codul de procedură penală precum stabilirea obligativității expertizei criminalistice în cazurile de pretinse acte de tortură, instituirea mecanismului compensator pentru relele tratamente în închisoare, declanșarea anchetei în absența unei plângeri, dacă rănilor au avut loc în închisoare. Codul de executare constituie cadrul de reglementare general privind tratamentul deținuților, particularitățile detenției și activitatea administrației penitenciarelor.

Cu referire la partea operațională, au fost adoptate mai multe măsuri instituționale în cadrul sistemului penitenciar pentru îmbunătățirea calității anchetelor cu privire la tortură și rele tratamente, precum și a procedurii de raportare și înregistrare a oricăror răni ale persoanelor deținute, fiind instituit registrul electronic de înregistrare, documentare și expediere către instituțiile abilitate cu competențe a comunicatelor/rapoartelor cu privire la cazurile de leziuni corporale (indiferent de circumstanțele în care au fost produse), aplicare a forței fizice și/sau a mijloacelor speciale ori a pretinselor acte de rele tratamente.

Cadrul administrativ

Sistemul penitenciar al Republicii Moldova se compune din Administrația Națională a Penitenciarelor, 17 instituții penitenciare și 3 instituții de suport (Detașamentul cu destinație special „Pantera”, Centrul de instruire și Centru de aprovizionare tehnico-materială).

Toate instituțiile penitenciare au fost vizitate cel puțin o dată de CPT, cea mai vizitată închisoare fiind Penitenciarul nr. 13 – Chișinău cu statut de izolator de urmărire penală, în care au fost întreprinse 10 vizite de monitorizare. Chiar dacă, în cadrul vizitelor, CPT a evidențiat o serie de probleme sistemice, totuși, în ultimele vizite, a remarcat și schimbări pozitive în sistemul penitenciar al Republicii Moldova, și anume îmbunătățiri substanțiale în ceea ce privește scăderea populației penitenciare, îmbunătățirea furnizării de asistență medicală, documentarea leziunilor fizice, transferul minorilor din Penitenciarul nr. 13 - Chișinău în Penitenciarul nr. 10-Goian (penitenciar pentru minori și tineri) etc.

Procuratura este singura instituție responsabilă de investigarea și urmărirea penală a actelor de tortură. O secție specializată împotriva torturii din cadrul Procuraturii Generale asigură îndrumarea metodologică generală și organizează, coordonează și controlează activitatea procurorilor din cadrul procuraturilor teritoriale, iar prin intermediul Procurorului General și activitatea procurorilor din cadrul procuraturilor specializate, responsabili de investigațiile privind tortura, tratamentul inuman sau degradant, precum și a actelor de violență săvârșite asupra militarilor, în condițiile legii.

Monitorizarea respectării drepturilor omului în general și prevenirea torturii și a relelor tratamente este asigurată de Avocatul Poporului, Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului

și Consiliul pentru prevenirea torturii. Consiliul este creat în scopul protecției persoanelor împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, în calitate de mecanism național de prevenire a torturii, în conformitate cu Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

Politicile în sector sunt elaborate și promovate de către Direcția elaborare acte normative din cadrul Ministerului Justiției.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Obiectivul major de ordin legislativ este instituirea sistemului progresiv de executare a pedepselor, cu schimbarea accentului de pe o politică punitivă pe una de resocializare.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Măsurile setate vizează implementarea corespunzătoare a cadrului normativ incident prevenirii și combaterii torturii și a relexor tratamente. În egală măsură, Republica Moldova afirmă hotărât angajamentele sale privind continuitatea, promovarea și diversificarea inițiativelor ce au drept scop reabilitarea infrastructurii penitenciare, îmbunătățirea condițiilor materiale de deținere, implementarea mecanismelor eficiente de combatere a supraaglomerării, a fenomenului ierarhiei informale și violenței între deținuți, inclusiv diversificarea programelor de resocializare, implementarea celor mai bune practici în asigurarea asistență medicală conforme și continuarea proceselor de transfer a serviciilor medicale către Ministerul Sănătății, precum și dezvoltarea instrumentelor ce vor asigura personal calificat și dotat.

23.3.3. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Republica Moldova are un cadru normativ robust care garantează libertatea gândirii, conștiinței și religiei, aliniindu-se standardelor internaționale. Constituția Republicii Moldova, la articolul 31, prevede acest drept, subliniind necesitatea manifestării sale într-un spirit de toleranță și respect reciproc. Această prevedere este aliniată cu standardele internaționale, cum ar fi articolul 10 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, și reflectă angajamentul statului de a asigura respectarea drepturilor omului.

Un rol central în reglementarea libertății religioase îl are Legea nr. 125/2007 privind libertatea de conștiință, gândire și religie, care stabilește cadrul general pentru organizarea și funcționarea cultelor religioase, precum și drepturile și obligațiile acestora. Legea permite grupurilor religioase să își desfășoare activitatea fără a fi obligate să se înregistreze

Codul Contravențional și Codul Penal conțin sancțiuni pentru infracțiuni motivate de ură, hărțuire și discriminare.

În partea ce ține de cadrul de politici, pe parcursul anilor 2021-2024 s-a asigurat implementarea Planului de acțiuni privind promovarea memoriei Holocaustului și a culturii

toleranței în vederea combaterii rasismului, antisemitismului, xenofobiei și altor forme de intoleranță.

În școli, studierea opțională a religiei și educația despre Holocaust promovează toleranța și înțelegerea diversității. Astfel, legislația moldovenească reflectă angajamentul pentru toleranță și respect față de diversitate.

Cadrul administrativ

Politicele în domeniul libertății de gândire, conștiință și religie sunt elaborate și promovate de către Ministerul Justiției, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Interne.

Autoritățile care asigură implementarea în practică dar și monitorizarea implementării prevederilor normative în domeniu sunt: Ombudsmanul, Consiliul Egalității, Agenția Servicii Publice, Agenția Relații Interetnice, organele de poliție, organele procuraturii și instanțele de judecată.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Planul de viitor de ordin normativ vizează elaborarea unui nou document de politici privind promovarea memoriei Holocaustului și culturii toleranței pentru combaterea rasismului, antisemitismului, xenofobiei și altor forme de intoleranță, în conformitate cu obiectivele Strategiilor UE.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Se va asigura implementarea eficientă și continuă a cadrului normativ privind libertatea de conștiință, gândire și religie, precum și promovarea respectului reciproc și protecția diversității religioase, inclusiv instruirea profesioniștilor din domeniu pentru a asigura aplicarea uniformă și eficientă a legii și promovarea educației despre Holocaust.

23.3.4. Drepturile copilului

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Protecția copilului în Republica Moldova este aliniată, în mare parte, la cadrul internațional privind drepturile copilului. La baza sistemului de protecție a copilului se află Constituția Republicii Moldova, care proclamă dreptul familiei și al copilului la protecție, inclusiv prin garantarea dreptului la viață, integritate fizică și psihică, asigurarea asistenței și protecției sociale, garantarea dreptului la asistență medicală și a dreptului de a locui într-un mediu sigur. Totodată, Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți reglementează cadrul de protecție a copilului și setează, în acest sens, atribuțiile autorităților tutelare de la nivel local și raional, măsurile de protecție a copilului, precum și modalitățile de cooperare intersectorială privind protecția copilului.

Procesul de aliniere a cadrului normativ și a practicilor din domeniu la prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului continuă a fi realizat într-un proces dinamic. Astfel în anul 2023 a fost revizuită Legea nr. 338/1994 privind drepturile copilului și adoptată o nouă lege care corespunde în totalitate Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și anume Legea nr. 370/2023 privind drepturile copilului.

Totodată, Republica Moldova este parte la mai multe Convenții de la Haga și anume: Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materie de adopție internațională, încheiată la Haga la 29 mai 1993, Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980 și Convenția europene asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor, adoptată la Luxemburg la 20 mai 1980.

Documentul de politici în sector este Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026.

Cadrul administrativ

În Republica Moldova autoritatea centrală pentru protecția copilului este Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care este abilitat să elaboreze, să promoveze și să monitorizeze realizarea politicii statului în domeniul protecției copilului. Totodată, Ministerul Muncii și Protecției Sociale exercită atribuțiile de autoritate centrală desemnată în contextul implementării prevederilor Convenției asupra protecției copiilor și cooperării în materie de adopție internațională, încheiată la Haga la 29 mai 1993, celor ale Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980, și celor ale Convenției europene asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor, adoptată la Luxemburg la 20 mai 1980.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale își exercită atribuțiile prin intermediul Direcției politici de protecție a drepturilor copilului și familiilor cu copii (direcția dispune de un efectiv de 7 unități), Agențiilor teritoriale de asistență socială, structurilor teritoriale de asistență socială, Direcției generale pentru protecția drepturilor copilului din Chișinău, Direcției principale a sănătății și protecției sociale din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, precum și alte instituții și organizații cu competențe în domeniul adopției.

La nivel central autoritățile cheie în dezvoltarea sistemului de protecție la fel sunt: Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Justiției.

În prezent, în Republica Moldova activează în regiunea de nord a țării un centru de asistență integrată pentru copii victime/martori ai infracțiunilor (tip Barnahus). Centrul oferă copiilor asistență specializată, care să asigure prevenirea revictimizării și/sau retraumatizării acestora în procesul de colectare a probelor în cauzele penale.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Pe acest segment măsurile de ordin legislativ vor viza alinierea cadrului național la standardele UE în materie de combatere a abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile (Directiva 2011/93), precum și la cadrul legislativ UE privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (Directiva 2012/29).

Totodată, în vederea asigurării unui sistem integrat de protecție a copilului, care să răspundă prompt și eficient la nevoile fiecărui copil, se va continua implementarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Măsurile de consolidare a capacităților instituționale sunt de a dezvolta până la finele anului 2027 încă 2 centre regionale de asistență integrată pentru copii victime/martori ai infracțiunilor (tip Barnahus).

Vor fi asigurate măsuri de angajare a specialiștilor în protecția copilului la nivel local (circa 300 specialiști). Instruirile și activitățile de consolidare a capacităților profesioniștilor se vor realiza prin implicarea tuturor membrilor echipei multidisciplinare, pentru a crește gradul de responsabilizare și implicare, respectiv pentru a asigura buna funcționare a tuturor mecanismelor intersectoriale.

Accesul copiilor din familiile vulnerabile la diverse servicii comunitare, precum și continuarea procesului de dezinstituționalizare, rămân a fi o prioritate, iar serviciile alternative de plasament urmează a fi dezvoltate și disponibile tuturor copiilor, în dependență de necesitățile individuale ale acestora (grad de dizabilitate, comportament deviant, vîrstă fragedă, etc.)

23.3.5. Libertatea de exprimare, libertatea și pluralismul media

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Republica Moldova a ratificat cele mai importante tratate internaționale ce garantează libertatea de exprimare, a opiniei și a mass-mediei, precum Declarația Universală a Drepturilor Omului (articolul 19), Convenția Europeană a Drepturilor Omului (articolul 10) și Convenția privind televiziunea transfrontalieră. La nivel național, aceste libertăți sunt consfințite în Constituția Republicii Moldova, Codul serviciilor media audiovizuale, Legea privind libertatea de exprimare, Legea Presei și Legea privind accesul la informații de interes public. Prevederile articolului 11 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene – libertate de exprimare și informare -, își găsește normă corespondentă în Legea supremă și în alte legi organice.

Cadrul legislativ în domeniul media este aliniat parțial la legislația UE privind asigurarea protecției, și siguranței jurnaliștilor, libertatea și pluralismul mass-media, standarde profesionale, diversitatea și concentrarea media (Directiva Serviciilor Media Audiovizuale; Regulamentul european privind libertatea mass-mediei; Recomandarea (UE) 2021/1534 referitoare la garantarea protecției, a siguranței și a capacității jurnaliștilor și a celorlalți profesioniști din domeniul mass-mediei în Uniunea Europeană).

Prin *Legea nr.221 din data de 10.07.2025* au fost adoptate modificări la Codul serviciilor media audiovizuale. Prin această lege se transpune parțial Directiva 2010/13/UE și Directiva 2018/1808/UE și se aliniază la standardele Consiliului Europei și recomandările Comisiei de la Veneția mecanismele de desemnare a directorului general și a membrilor Consiliului de supraveghere al furnizorului public național de servicii media, precum și a membrilor Consiliului Audiovizualului, fiind exclusă interferența factorului politic. Prin amendamentele operate la Codului serviciilor media audiovizuale a fost stabilită lista conținuturilor ilegale, iar prin amendamentele la *Legea publicității incluse prin Legea nr. 220 din data de 10.07.2025* au fost introduse prevederi privind publicitatea de stat, asigurarea transparenței acesteia, precum și ajustat capitolul referitor la Mesaje de Interes Public.

Prin modificări aduse Codului penal și Codul contravențional (prin *Legea nr. 252/2025*) au fost consolidate garanțiile legale pentru protejarea libertății presei și a siguranței jurnaliștilor, cu obiectivul principal de a descuraja și sancționa eficient orice formă de presiune, intimidare sau violență împotriva jurnaliștilor în legătură cu activitatea lor profesională.

Pentru fortificarea sustenabilității economico-financiare a mass-media prin intermediul Legii nr. 50/2024 cu privire la Fondul pentru subvenționarea mass-mediei în premieră în 2025 au fost organizate 2 concursuri de subvenționare a mass-media în cadrul cărora au fost selectate spre finanțare 23 proiecte mediatice cu un buget total de subvenționare de 11 241 369, 2 lei. Cele mai multe dintre propunerile de proiect selectate vizează susținerea produselor media realizate de instituții mass-media locale/regionale atât din domenii tradiționale (TV, print), cât și online. Printre tematicile abordate de proiectele selectate se regăsesc alfabetizarea informațională și media, promovarea imaginii Republicii Moldova, a valorilor naționale, statului de drept, democrației și a integrării europene; promovarea domeniilor de interes social general (cultura autohtonă, memoria istorică, sportul, protecția mediului, specificul și produsele locale).

Cadrul administrativ

Ministerul Culturii este autoritatea administrativă responsabilă de elaborarea politicilor în domeniul media, subdiviziunea responsabilă fiind Direcția politici în domeniul mass-media cu 4 unități de personal.

Consiliul Audiovizualului reglementează domeniul comunicării audiovizuale în servicii liniare TV, radio și servicii neliniare, precum și contribuie la dezvoltarea serviciilor media audiovizuale. Consiliul audiovizualului dispune de un efectiv de 59 de unități, 18 funcții fiind vacante.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Prima măsură de ordin legislativ este adoptarea noii Legii privind mass-media pentru a îmbunătăți cadrul normativ privind libertatea de exprimare, inclusiv presa scrisă și on-line (transparența) și protecția jurnaliștilor (alinierea la Regulamentul european privind libertatea mass-mediei). O prioritate este și alinierea legislației naționale la Directiva (UE) 2024/1069 privind protecția persoanelor care se angajează în participarea publică împotriva cererilor vădit nefondate sau a procedurilor judiciare abuzive (proces strategice împotriva participării publice).

De asemenea, se va asigura alinierea deplină a Codului serviciilor media audiovizuale la legislația UE în domeniu.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Măsurile de ordin instituțional aferente acestui segment sunt: implementarea Legii nr. 50/2024 cu privire la Fondul pentru subvenționarea mass-mediei prin organizarea și desfășurarea concursului anual pentru solicitanții de granturi din Fondul pentru Subvenționarea Mass-Mediei; consolidarea capacităților Consiliului audiovizualului și a Centrului pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării; implementarea Planului privind alfabetizarea informațională și media.

23.3.6. Libertatea de întrunire și asociere

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Libertatea de întrunire este garantată de art. 40 din Constituție și este reglementată în mod specific în Legea nr. 26/2008 privind întrunirile. Legea stabilește principalele proceduri și garanții pentru exercitarea dreptului, definește rolurile și responsabilitățile participanților, organizatorilor, autorităților locale și forțelor de ordine.

Consfințit la rang constituțional este și dreptul la asociere (art. 41 și art. 42 din Constituție). Reglementări detaliate sunt cuprinse într-o serie de legi, inclusiv, dar fără a se limita la Legea nr. 86/2020 privind organizațiile necomerciale, Legea nr. 294/2007 privind partidele politice, Legea nr. 1129/2000 privind sindicatele.

Cadrul administrativ

Politicile în domeniu de asociere și întrunire sunt elaborate de către Ministerul Justiției și Ministerul Afacerilor Interne. Instituțiile implementatoare sunt: Agenția Servicii Publice și organele de poliție.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Măsura de ordin legislativ este de a reglementa modul în care trebuie să fie organizate și desfășurate evenimentele publice, altele decât cele care actualmente cad sub incidența Legii nr. 26/2008 privind întrunirile, și anume întrunirile cu caracter religios, sub formă de oficiere a unor servicii divine, manifestări tradiționale, manifestări sportive, cultural-artistice și alte activități de divertisment, sau acțiuni cu caracter comercial. Noile prevederi trebuie să asigure o reglementare clară, prin prisma standardelor drepturilor omului, a atribuțiilor și obligațiilor organizatorilor, participanților, administrației publice și a forțelor de ordine în procesul de planificare și desfășurare a evenimentelor publice.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Vor fi fortificate capacitățile organelor de aplicare a legii pentru a asigura implementarea eficientă a reglementărilor legale, în special în partea ce ține de menținerea ordinii publice prin asigurarea cursurilor de instruire (circa 100 persoane din sectorul asigurării ordinii publice instruite anual).

23.3.7. Drepturile procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate în cadrul procedurilor penale Drepturile victimelor infracțiunilor

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Legislația Republicii Moldova asigură și garantează respectarea drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate în materie penală. La nivel național aceste drepturi sunt consacrate în Constituție, Codul de procedură penală, Legea cu privire la avocatură, Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat și Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală. Cadrul legal este suplinit cu o serie de hotărâri de Guvern care detaliază modalitățile de aplicare a drepturilor procedurale, precum și recomandări specifice care orientează modul de implementare a acestora.

La nivel constituțional se garantează prezumția de nevinovăție (articolul 21), libertatea individuală și siguranța persoanei și dreptul la informare (articolul 25) și dreptul la apărare (articolul 26).

De asemenea, Republica Moldova a semnat și ratificat mai multe instrumente internaționale în vederea respectării drepturilor victimelor, instrumente care stabilesc o serie de obligații de ordin instituțional și jurisdicțional. Astfel, în lumina standardelor respective, Republica Moldova a elaborat politici care să respecte și să asigure protecție victimelor infracțiunii. Printre actele legislative la nivel național putem menționa Codul de procedură penală, Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal și Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, fiind completată de o serie de acte normative secundare cadrului primar.

Cadrul normativ național este parțial aliniat la cadrul legislativ UE în domeniul protecției drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate și drepturilor victimelor infracțiunilor.

Cadrul administrativ

Politicele în domeniul asigurării drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate, precum și ale victimelor infracțiunilor sunt elaborate și promovate de către Ministerul Justiției (Direcția elaborare acte normative).

Autoritățile cu competențe de aplicare a legii sunt: organele de poliție, organele procuraturii; instanțele de judecată, Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Legislația națională urmează a fi aliniată pe deplin la acquis-ul UE (cele șase directive UE) privind stabilirea standardelor minime comune procedurilor penale care să asigure un proces echitabil, în special prin modificarea Codului de procedură penală, Legii privind asistența juridică garantată de stat, Legea cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției, etc. Cele șase directive UE sunt: Directiva 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale; Directiva 2012/13 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale; Directiva 2013/48 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate; Directiva 2016/343 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale; Directiva 2016/800 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale; Directiva 2016/1919 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare.

De asemenea, urmează a fi adoptat cadrul normativ pentru alinierea deplină la acquis-ul UE de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor infracțiunilor și despăgubirea acestora (Directiva (UE) 2004/80 și Directiva 2012/29).

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Pentru a asigura o bună înțelegere și aplicarea a noii legislații UE în materie de procedură penală și protecție a victimelor va fi necesar organizarea instruirilor pentru toți actorii din sector (polițiști, procurori, judecători, avocați).

23.3.8. Protecția datelor cu caracter personal

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Articolul 28 din Constituția Republicii Moldova consacră dreptul fundamental la viață intimă, familială și privată.

Republica Moldova este parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și Convenția Consiliului Europei privind protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal (ETS nr. 108).

La 25 iulie 2024, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal, care transpune în legislația națională Regulamentul General privind Protecția Datelor. Legea va intra în vigoare pe 23 august 2026.

Până la intrarea în vigoare a noii legi, cadrul legislativ în domeniul protecției datelor cu caracter personal este constituit din: Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal; Legea nr. 182/2008 cu privire la aprobarea Regulamentului Centrului Național pentru

Protecția Datelor cu Caracter Personal structurii, personalului - limită și a modului de finanțare a Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal; Codul contravențional al Republicii Moldova (art. 74¹-74³).

Cadrul administrativ

Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal este autoritatea de supraveghere a Republicii Moldova, care monitorizează respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal. Efectivul limită de personal al Centrului este de 45 unități.

Politicile în domeniul protecției datelor cu caracter personal sunt elaborate de către Ministerul Justiției.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Principalele acțiuni planificate pe acest domeniu sunt:

- ratificarea Protocolului de amendare a Convenției pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal (CETS nr. 223);
- adoptarea cadrului legislativ pentru transpunerea în legislația națională a Directivei (UE) 2016/680 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

În scopul asigurării protecției efective în practică a datelor cu caracter personal este necesar în continuare de a fortifica capacitățile administrative ale Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, în special reieșind din faptul că potrivit noului cadru legal (Legea nr.195/2024) se va institui funcția de inspector de protecție a datelor.

De asemenea, de a sensibiliza operatorii și subiecții de date cu privire la noul cadru normativ în domeniul protecției datelor cu caracter personal ce va intra în vigoare pe 23 august 2026.

23.3.9. Nediscriminarea. Măsuri de combatere a rasismului și xenofobiei, a discursului instigator la ură și a infracțiunilor motivate de ură

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Principiul egalității și nediscriminării face parte din dreptul intern, este un principiu de rang constituțional fiind consfințit în art.16 din Constituție iar o serie de tratate internaționale ratificate de către Republica Moldova consfințesc acest drept.

Legea cadru în domeniu este Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității care este aliniată la Directiva 2000/43/CE de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între

persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică. Scopul legii este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu. În același timp, un șir de alte acte normative consfințesc principiul nediscriminării.

Prin Legea nr.121/2012 se asigură transpunerea Directivei de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, a Directivei 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, precum și a Directivei 2004/113/CE de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii. Directiva 2000/43/CE este transpusă total.

Acțiunile discriminatorii sunt pasibile de răspundere penală. Cad sub incidența Codului penal faptele de încălcare în drepturi a cetățenilor (art.176); încălcarea drepturilor prin promovarea fascismului, rasismului, xenofobiei și negarea Holocaustului (art.176/1); instigarea la acțiuni de violență pe motiv de prejudecată (art. 346). Faptele de discriminare se sancționează și contravențional atunci când gradul de prejudiciu este mai mic în raport cu faptele penale. Contravențional se sancționează încălcarea principiului egalității în raport cu anumite drepturi particulare, cum ar fi dreptul la muncă, educație, acces la servicii și bunuri.

Mai multe documente de politici sectoriale reflectă măsuri care au drept obiectiv prevenirea și combaterea nediscriminării, iar în scopul reducerii constrângerilor cu care se confruntă populația de etnie romă și atingerea schimbărilor se implementează Programul pentru susținerea populației de etnie romă.

Cadrul administrativ

Potrivit Legii nr.121/2012, subiecții cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii discriminării și asigurării egalității sunt: a) Consiliul pentru egalitate; b) autoritățile publice; c) instanțele judecătorești. Politicile în domeniu sunt elaborate de către Ministerul Justiției.

Examinarea plângerilor privind discriminarea constituie apanajul Consiliului Egalității și a instanțelor de judecată. Consiliul Egalității este instituția cheie care îndeplinește rolul de „garant al respectării și aplicării principiului nediscriminării”, care este un organ colegial constituit din 5 membri numiți de Parlament pe o perioadă de 5 ani și acționează în condiții de imparțialitate și independență organizațională, funcțională, și financiară față de orice autoritate publică, iar membrii nu pot fi persecutați sau trași la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea funcției. Urmare a modificărilor legislative din anul 2023, capacitatea Consiliului pentru egalitate a fost consolidată prin creșterea numărului de unități de la 20 la 33. Din anul 2018 Consiliul este membru a Rețelei europene a organismelor de promovare a egalității (EQUINET).

Abordarea problematicii romilor este asigurată prin intermediul Agenției Relații Interetnice, precum și Ministerului Educației și Cercetării (Serviciul politici în domeniul relațiilor interetnice). În luna octombrie 2024 Guvernul Republicii Moldova a desemnat Punctul de contact

național pentru romi care urmează să asigure direct coordonarea politicilor date cu Comisia Europeană.

Planuri de viitor

Planuri legislative

În scopul asigurării unor standarde de înaltă calitate de protecție a drepturilor tuturor persoanelor indiferent de criteriu, cadrul legislativ național urmează a fi aliniat deplin la acquis-ul UE, în particular la noile Directive privind standardele organismelor pentru egalitate (Directiva 2024/1499 și Directiva 2024/1500) , precum și să incrimineze răspunderea persoanei juridice pentru infracțiuni de natură rasistă și xenofobă, potrivit Decizie-cadru 2008/913/JAI din 28 noiembrie 2008.

De asemenea, urmează a fi aprobat un nou document strategic de susținere a populației de etnie Romă congruent obiectivelor strategice UE, precum și modificată HG nr. 557/2013 privind Regulamentul-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar în scopul extinderii numărului acestora în comunitățile preponderent locuite de romi.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Întreprinderea măsurilor efective de prevenire și combatere a discriminării determină în continuare necesitatea de consolidare a capacităților Consiliului pentru Egalitate, dar și a organelor de aplicare a legii care asigură investigarea cazurilor, precum și îmbunătățirea mecanismelor de colectare a datelor statistice prin obținerea unor date sigure și comparabile, cu scopul de a orienta politica și a monitoriza implementarea măsurilor de abordare a problemei. De asemenea, în scopul asigurării unui climat de toleranță față de toate grupurile de persoane sunt necesare în continuare măsuri de informare și sensibilizare, precum și de instruire a profesioniștilor.

23.3.10. Egalitatea de gen și combaterea violenței împotriva femeilor

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Republica Moldova a dezvoltat un cadru legislativ cuprinzător pentru protecția femeilor, aliniat la standardele internaționale și europene, care include mai multe legi și documente strategice relevante. Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie constituie un pilon esențial care reglementează măsurile de prevenire și protecție a victimelor. Adoptarea Legii nr. 144/2021, prin care Republica Moldova a ratificat Convenția de la Istanbul, reflectă angajamentul ferm al țării de a alinia politicile naționale la standardele europene în acest domeniu.

Legea nr. 5/2006 reglementează cadrul general care promovează egalitatea de gen în toate domeniile vieții publice și private, eliminând discriminarea pe criterii de gen. Adicional, Legea nr. 121/2012 privind asigurarea egalității interzice orice formă de discriminare și stabilește mecanismele pentru prevenirea și combaterea acesteia.

Documentele de politici în sector sunt: Programul pentru promovarea și asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027 (HG nr. 203/2023), care urmărește integrarea egalității de gen în toate sectoarele și Programul național pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2023-2027 (HG nr. 332/2023), care include măsuri de fortificare a răspunsului autorităților la cazurile de violență.

Cadrul administrativ

În temeiul Legii nr. 45/2007 autoritățile responsabile de prevenirea și de combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt următoarele autorități publice: Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției. La nivelul agențiilor teritoriale de asistență socială este instituit Serviciul în domeniul violenței în familie și reabilitării victimelor infracțiunilor.

În vederea realizării politicii în domeniul asigurării egalității de gen, Ministerul Muncii și Protecției Sociale deține rolul de coordonator național, subdiviziunea responsabilă fiind Direcția politicii de asigurare a egalității de gen cu un efectiv de 6 unități. Totodată, la nivelul autorităților publice sunt instituite grupuri coordonatoare gender și unități gender menite să asigure implementarea și monitorizarea politicilor în domeniu.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Planurile de ordin legislativ în sector sunt adoptarea cadrului normativ pentru transpunerea acquis-ului UE privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (Directiva (UE) 2024/1385) și alinierea deplină la prevederile Convenției de la Istanbul.

De asemenea, cadrul normativ urmează a fi aliniat la definiția cuprinzătoare a discriminării împotriva femeilor conform recomandărilor Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW).

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Prioritățile includ extinderea și îmbunătățirea serviciilor specializate pentru victimele violenței împotriva femeilor și violenței în familie (crearea a 78 de locuri de plasament). De asemenea, în continuare se va asigura o bună monitorizare a gradului de implementare a programelor naționale în domeniu.

Organizarea cursurilor de formare profesională pentru reprezentanții organelor de aplicare a legii, judecători, angajați din sistemul de asistență socială, educație și sănătate în vederea identificării și abordării violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv a violenței cibernetice, precum și în vederea acordării suportului victimelor centrat pe nevoile acestora, la fel este un obiectiv.

23.3.11. Drepturile persoanelor cu dizabilități

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova este consfințită în art.51 din Constituție. Această normă constituțională vizează obligația statului de a asigura egalitatea de șanse a persoanelor cu dizabilități în raport cu restul comunității, fără a interzice ca, în vederea unor situații speciale, să fie instituite mijloace specifice de protecție pentru toate categoriile de persoane cu dizabilități.

Totodată, ratificarea de către Republica Moldova în anul 2010 a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, a marcat o schimbare importantă în domeniu, aceasta venind cu un nou concept de abordare a acestei categorii de persoane, și anume: abordarea persoanelor cu dizabilități nu doar prin prisma protecției sociale și a stării de sănătate, dar în primul rând prin prisma drepturilor omului și a incluziunii sociale, acestei categorii de persoane fiindu-le recunoscute, egală valoarea umană, beneficiind de aceleași drepturi civile, politice, sociale și culturale.

Urmare a ratificării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, a fost adoptată Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, care prevede asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu alți cetățeni, la: educație, protecție socială, asistență medicală, reabilitare, muncă, viață publică, mediu fizic, transport, tehnologii și sisteme informaționale, de comunicare și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg.

În același timp, cadrul legislativ național este parțial aliniat la Directiva 2019/882 privind cerințele de accesibilitate aplicabile produselor și serviciilor.

Cadrul administrativ

În Republica Moldova autoritatea centrală pentru protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități este Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care este abilitat să elaboreze, să promoveze și să monitorizeze realizarea politicii statului în domeniu.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale își exercită atribuțiile prin intermediul Direcției politici de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități (cu un efectiv limită de 6 unități), Agențiilor teritoriale de asistență socială, Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă, Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă și Centrului Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare inclusiv alte instituții, conform domeniului de competență.

Pe platformă Parlamentară, este funcțional Consiliul Național pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, care include Grupuri de lucru tematice pe componentele (educație; asistență socială, servicii de reabilitare; consolidarea sistemului statistic, revizuirea politicilor de stabilire a gradelor de dizabilitate; accesibilitate; integrarea în câmpul muncii; servicii sociale, care are ca scop monitorizarea implementării și promovării politicii de stat în domeniu (acte normative, strategii, programe, planuri de acțiuni etc.) și a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu

dizabilități, de a asigura pentru această categorie de populație, posibilități egale de realizare a drepturilor și libertăților fundamentale la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății.

Adițional, pe segmentul elaborărilor politicilor în sector intervine și Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Justiției, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitizării și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

Planuri de viitor

Planuri legislative

Respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și incluziunea lor socială impune alinierea deplină a cadrului normativ la acquis-ul UE privind drepturile persoanelor cu dizabilități, inclusiv la Directiva (UE) 2019/882 privind cerințele de accesibilitate aplicabile produselor și serviciilor, precum și instituirea unui mecanism independent de coordonare și monitorizare a punerii în aplicare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Astfel, politicile în domeniu urmează a fi aliniate pe deplin la politicilor europene și urmează a fi axate pe crearea premiselor pentru ca persoanele cu dizabilități din Republica Moldova să își exercite pe deplin drepturile sale și să participe activ în viața socială, în special la „O Uniune a Egalității: Strategia pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități 2021-2030”.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Alinierea legislației naționale la acquis-ul UE va fi urmată de ajustare a infrastructurii la cerințele de accesibilitate aplicabile produselor și serviciilor.

De asemenea, pe segmentul capacităților administrative este necesar îmbunătățirea colectării datelor privind persoanele cu dizabilități, în conformitate cu Compendiul cerințelor statistice al Eurostat, precum și îmbunătățirea sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă”, inclusiv asigurarea interoperabilității cu alte sisteme informaționale.

O prioritate aparte o constituie și îmbunătățirea educației incluzive pentru copiii și elevii cu dizabilități.

23.3.12. Dreptul minorităților naționale

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Moldova a dezvoltat o bază legislativă comprehensivă ce ține de drepturile minorităților naționale, care este aliniată și corespunde celor mai înalte standarde internaționale în domeniu, conținând un ansamblu de legi și alte acte normative.

La baza sistemului de protecție a drepturilor minorităților naționale se află Constituția Republicii Moldova, care garantează că, toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială (art. 16 alin.(2)). Art. 10 al Constituției consfințește, că statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova. Statul recunoaște

și protejează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

Legea nr. 382 din 19.07.2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor dezvoltă principiile constituționale și stabilește drepturile fundamentale ale minorităților naționale, promovând astfel o abordare deschisă și cuprinzătoare a intereselor minorităților naționale.

Documentul de politici în domeniu este *Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027*. Strategia are ca scop încurajarea diversității incluzive a societății din Republica Moldova prin integrarea minorităților naționale în diverse sfere ale vieții statului, asigurarea egalității cetățenilor indiferent de apartenența etnică, culturală, lingvistică etc. Documentul setează 4 direcții strategice de intervenție: (1) *Participarea minorităților naționale în viața publică*; (2) *Politici în legătură cu limba română și limbile minorităților*; (3) *Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova*; (4) *Mass-media*.

Cadrul administrativ

Ministerul Educației și Cercetării este responsabil de elaborarea politicilor în domeniul drepturilor minorităților naționale, subdiviziunea responsabilă fiind Serviciul politici în domeniul relațiilor interetnice constituită în 2018. Datorită specificului intersectorial al relațiilor interetnice lista instituțiilor cu competențe de implementare a politicilor este extinsă, însă rolul central este acordat Agenției Relații Interetnice (ARI) care dispune de un efectiv limitat de personal de 20 unități.

Ținând cont de competența funcțională, experiența, formele de activitate și capacitățile instituționale, ARI realizează funcțiile în următoarele domenii de activitate: consolidarea relațiilor interetnice; dezvoltarea dialogului intercultural și consolidarea identității civice; funcționarea limbilor și promovarea diversității lingvistice.

În vederea implicării proactive a diferitor părți interesate în proces de implementare a politicilor publice Agenția Relații Interetnice facilitează dezvoltarea cooperării cu autoritățile administrației publice centrale și locale, instituțiile naționale pentru drepturile omului, cum ar fi Consiliul pentru Egalitate și Oficiul Avocatului Poporului, organizațiile etnoculturale din Republica Moldova.

Pe lângă aceasta, există un parteneriat puternic și durabil între autoritățile statului și partenerii de dezvoltare în vederea promovării aplicării celor mai bune practici internaționale și a standardelor europene în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale.

Planuri de viitor

Planuri legislative

În scopul stabilirii unor obiective și măsuri sustenabile și congruente în sector urmează a fi elaborat un nou document de politici în sector după expirarea termenului de implementare a actualei Strategiei de Consolidare a Relațiilor Interetnice (2017-2027) cu evaluarea impactului acesteia, a principalelor realizări și deficiențe ale implementării și formularea recomandărilor privind elaborarea viitorului document strategic în domeniul drepturilor minorităților naționale.

Cunoașterea limbii române reprezintă un element ce consolidează societatea și asigură participarea efectivă. Totodată, în pofida unor eforturi depuse pe parcursul anilor pentru facilitarea studierii limbii române de către persoanele aparținând minorităților naționale, nivelul de cunoaștere a limbii în rândul minorităților naționale rămâne scăzut. Astfel, prioritate este și elaborarea unui nou Program național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2026-2028.

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Una dintre provocările principale în monitorizarea eficientă a participării persoanelor aparținând minorităților naționale la viața publică ține de lipsa datelor statistice. Lipsa acestor informații împiedică elaborarea unor măsuri bine direcționate pentru remedierea problemelor existente cu care se confruntă persoanele aparținând minorităților naționale în ceea ce ține de participarea lor în procesele decizionale, reprezentarea în administrația publică, organele de drept, sistemul judiciar, etc. Pentru a aborda această situație urmează a fi efectuat un studiu privind participarea minorităților naționale în vederea intensificării eforturilor de consolidare a relațiilor interetnice.

De asemenea, în continuare vor fi depuse eforturi de a îmbunătăți procesul de consultare și participare efectivă a minorităților la procesul de luare a deciziilor și elaborare a politicilor.

Conform diverselor studii sociologice la nivel de țară se atestă un nivel insuficient de cunoștințe din partea diferitor grupuri din societate despre diversitatea culturală, lingvistică, istoria și tradițiile minorităților naționale. În scopul încurajării dialogului intercultural și creării spațiilor pentru facilitarea coeziunii cetățenilor Republicii Moldova indiferent de etnia vor fi organizate activități educaționale, sociale, culturale pentru promovarea diversității culturale și lingvistice.

În scopul realizării acestor măsuri este necesar de a fi consolidate și capacitățile Agenției Relații Interetnice.

23.3.13. Dreptul de proprietate

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Dreptul de proprietate este un drept fundamental garantat de art.46 și 127 din Constituție. Potrivit Legii Supreme nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. Astfel, dispozițiile constituționale obligă statul dar și alți titulari ai puterii publice să respecte proprietatea și să se abțină de la orice acțiune care ar aduce atingere acestui drept.

Cadrul normativ infra constituțional relevant este Codul civil, Codul funciar, Legea exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr.488/1999, etc. Dreptul de proprietate este protejat prin instrumente juridice de ordin civil, penal și contravențional.

Cadrul administrativ

Politicile în domeniul dreptului de proprietate sunt elaborate și promovate de către Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării și Ministerul Justiției, dar și Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru.

Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru utilizează o varietate de sisteme informaționale pentru organizarea activității sale și pentru furnizarea de servicii publice. Registrul Bunurilor Imobile este digitalizat, structurat în 3 capitole: terenuri, clădiri și încăperi.

În prezent, Republica Moldova are aproximativ 5.8 milioane de terenuri, 70% pentru uz agricol, 27% rezidențial și 3% pentru alte utilizări. Aproape 98% din proprietăți sunt în proprietate privată, acoperind o suprafață de aproximativ 60% din teritoriu.

Planuri de viitor

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

Pe segmentul dreptului de proprietate prioritățile sunt orientate spre înregistrarea tuturor proprietăților private omise în proiectele anterioare și delimitarea proprietăților publice. De asemenea, modernizarea sistemelor informaționale va permite accesul online la produsele cadastrale, asigurarea transparenței precum și eradicarea factorilor de corupție.

23.3.14. Drepturile cetățenilor UE (dreptul la vot, dreptul la circulație)

Prezentarea generală a situației

Cadrul legislativ

Articolul 38 din Constituție garantează cetățenilor Republicii Moldova dreptul de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege. De asemenea, dreptul de a fi aleși le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot.

Modalitatea de organizare și desfășurare a alegerilor și referendumurilor, condițiile de a candida și a participa la alegeri sunt reglementate de Codul electoral. Totodată, procesului electoral îi sunt aplicabile prevederile Codului administrativ; Codului contravențional; Codului penal; Legii privind partidele politice; Legii privind implementarea parțială a votului prin corespondență, precum și ale actelor normative inclusiv adoptate de către Comisia Electorală Centrală.

De asemenea, un drept fundamental garantat de legislația națională este dreptul la libera circulație și ședere a persoanelor. În acest sens a fost adoptată Legea nr. 200/2025 privind libera circulație și ședere pe teritoriul Republicii Moldova a cetățenilor Uniunii Europene și a membrilor de familie ai acestora. Actul normativ stabilește un cadru juridic național clar, armonizat cu standardele europene (Directiva 2004/38/CE privind dreptul cetățenilor Uniunii și al membrilor familiilor acestora de a circula și a-și stabili reședința liber), care reglementează și facilitează libera circulație și ședere a cetățenilor UE și a membrilor familiilor acestora. Legea garantează dreptul acestora de a locui, munci și studia în Republica Moldova, cu acces egal la piața muncii și educație în aceleași condiții ca cetățenii moldoveni.

În acord cu legislația și standardele UE Republica Moldova a pus în circulație cartea de identitate (de la 31 martie 2025) și va pune cartea de rezidență (de la 1 ianuarie 2026). Introducerea la nivel național a cărții de identitate va permite exercitarea dreptului la libera circulație și utilizarea acesteia în calitate de document de călătorie, datorită uniformizării la nivelurile de securitate ale cărților de identitate eliberate de statele membre UE.

Cartea de rezidență conferă străinilor, dreptul la libera circulație pe întreg teritoriul Republicii Moldova, garantându-le exercitarea drepturilor în conformitate cu reglementările internaționale și standardele naționale. Acest document simplifică procedurile administrative și facilitează accesul titularilor la servicii publice digitale”.

În același timp, cadrul normativ național este parțial aliniat la acquis-ul UE în domeniu.

Cadrul administrativ

Sistemul organelor electorale, este format din Comisia Electorală Centrală - organ ierarhic superior, consiliile electorale de circumscripție de nivelul al doilea și întâi, birourile electorale ale secțiilor de votare și Consiliul electoral central al Găgăuziei. Consiliile electorale de circumscripție de nivelul al doilea, cu excepția consiliilor electorale de circumscripție constituite pentru secțiile de votare din afara țării și pentru localitățile din stânga Nistrului, au statut permanent exercitat prin președinții acestora. Ceilalți membri sunt desemnați și activează doar în perioada electorală.

Potrivit legislației, rezultatele alegerilor parlamentare, prezidențiale și ale referendumurilor naționale, sunt confirmate de către Curtea Constituțională. Aceasta validează și mandatul de președinte și cel de deputat, confirmă lista candidaților supleanți la funcția de deputat. Referitor la alegerile locale, acestea se confirmă, iar mandatele se validează de către consiliile electorale de circumscripție. Legalitatea desfășurării referendumului local se confirmă și rezultatul se validează de către Comisia Electorală Centrală.

Pe segmentul asigurării dreptului la libera circulație, politicile sunt elaborate de către Ministerul Afacerilor Interne (Direcția politici în domeniul managementului integrat al frontierei de stat, migrației și azilului cu un efectiv de 8 unități) iar implementarea este asigurată de către Agenția Servicii Publice și Inspectoratul General pentru Migrație.

Planuri de viitor

Planuri legislative

În scopul asigurării drepturilor cetățenilor UE la data aderării Republicii Moldova, urmează a fi aliniat cadrul normativ național la acquis-ul UE privind dreptul la libera circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora și la acquis-ul UE de instituire a unui document de călătorie provizoriu al UE și privind măsurile de coordonare și cooperare pentru facilitarea protecției consulare a cetățenilor nereprezențați ai Uniunii în țările terțe (Directiva 2019/997, Directiva 2015/637).

Implementarea acquis-ului și consolidarea capacităților administrative

În scopul realizării măsurilor de ordin legislativ pe componenta electorală va fi elaborat un studiu privind bunele practici de organizare a alegerilor europarlamentare în țările membre UE, condițiile minime de reședință/ admitere a rezidenților cetățeni UE la alegerile locale din țara de reședință, inclusiv evidența unică a alegătorilor. Analiza va constitui suport în procesul de aliniere la *Directiva 94/80/CE de stabilire a normelor de exercitare a dreptului de a alege și de a fi ales la alegerile locale pentru cetățenii Uniunii care au reședința într-un stat membru a cărui cetățenie nu o dețin* și *Directiva 93/109/CE de stabilire a normelor de exercitare a dreptului de a alege și*

de a fi ales pentru Parlamentul European pentru cetățenii Uniunii care au reședința într-un stat membru în care nu sunt resortisanți.

De asemenea, de către Ministerul Afacerilor Externe, până la data aderării, urmează a fi adaptate sistemele informaționale pentru gestionarea și emiterea ETD.

Aspecte financiare (estimarea costurilor)

În partea ce ține de acoperirea financiară a acțiunilor de viitor planificate, conform calculelor, pentru realizarea reformelor propuse sunt necesare estimativ 2 263 145,5 mii lei, dintre care 1 025 884,75 mii lei sunt planificate în bugetul de stat și 427 044,41 mii lei sunt acoperite din asistența externă, iar aproximativ 810 216,4 mii lei sunt neacoperite.

Costurile estimative de implementare a acțiunilor normative din Anexa A, care vizează alinierea la acquis-ul UE, sunt dependente de complexitatea reglementărilor europene care urmează să se regăsească în cadrul normativ național prin elaborarea unor noi acte normative și modificarea celor existente. Astfel, în vederea asigurării transpunerii acquis-ului UE sunt necesare aproximativ de 9 178,64 mii lei, care vor fi acoperite din bugetul de stat în sumă de 8 578,64 mii lei și 600 mii lei din asistență externă. Costurile au fost estimate pentru acțiunile normative, aferente celor 3 domenii: *sistemul judiciar, combaterea corupției, drepturile fundamentale.*

Costurile pentru realizarea acțiunilor de implementare a acquis-ului UE se regăsesc în Anexa B care implică mai multe categorii de cheltuieli, și anume:

1. Costuri administrative și instituționale (angajări de personal; formarea și instruirea personalului din cadrul sectorului justiției și a funcționarilor publici; crearea, dezvoltarea și modernizarea softurilor, bazelor de date, platformelor și sistemelor IT; achiziționarea de echipamente);
2. Costuri de infrastructură (construcții / renovări);
3. Costuri pentru educație și informare a cetățenilor;
4. Costuri de evaluare a progresului în implementarea documentelor de politici sectoriale/ altor recomandări instituționale.

Astfel, pentru implementarea acțiunilor celor 3 domenii sunt necesare 2 253 966,92 mii lei dintre care 1 017 306,11 mii lei sunt planificate în bugetul de stat și 426 444,41 mii lei sunt acoperite din asistența externă, iar aproximativ 810 216,4 mii lei sunt neacoperite.

Aceste valori reflectă costurile estimative parțiale asociate cu creșterea capacităților administrative ale instituțiilor, modernizarea infrastructurii, achiziția de echipamente avansate și dezvoltarea sistemelor informaționale, asigurând astfel resursele necesare pentru o implementare completă și sustenabilă a activităților din sector.

Având în vedere complexitatea și amploarea intervențiilor, în special în ceea ce privește infrastructura și investițiile capitale este indispensabilă continuarea suportului din partea partenerilor internaționali. Cooperarea și asistența externă sunt cruciale pentru succesul acestor

reforme, asigurând resurse suplimentare și expertiză necesară pentru implementarea eficientă a proiectelor de modernizare și dezvoltare. Fără acest sprijin, progresul în realizarea obiectivelor propuse ar putea fi îngreunat, iar impactul pozitiv asupra funcționării eficiente a instituțiilor din sector ar putea fi limitat.